

GEORGE TUGUSHI İLE RÖPORTAJ

10 Temmuz tarihinde Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT) üyesi George TUGUSHI ile bahsi geçen kurumun işleyişi, özellikle dünyayı derinden etkileyen Covid-19 pandemisinin CPT'ye etkileri hakkında röportaj yapıldı. Röportaj metni, aşağıdaki gibidir:

RÖPORTÖR: Sayın Tugushi öncelikle hoş geldiniz ve teklifimiz kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz. Sizinle tanışmak ve röportaj yapabilmek bizim için bir onur. CPT hakkında cevaplarını merak ettiğimiz birkaç sorumuz var. **Ancak bu sorulara geçmeden önce bize kendinizi tanıtır daha sonra da CPT'de nasıl çalışmaya başladığınızı anlatabilir misiniz?**

G. TUGUSHI: Öncelikle teklif için teşekkürler. Bugün sizinle bu röportajı yapmak benim için bir zevk. Kendimi anlatmaya gelecek olursak... Eğitimim dolayısıyla insan hakları avukatıyım. Ve son 20 yıldır hukuk ve insan hakları alanlarında çalışıyorum. Gürcistan'da kamu denetçiliği ve cezaevi bakanı görevlerinde bulundum. Aynı zamanda Avrupa Konseyi'nde danışmanlık yaptım. 2010-2015 yılları arasında Birleşmiş Milletler İşkencenin Önlenmesi Komitesi üyesi ve başkan yardımcısıydım. Aynı zamanda komitede raportör olarak da çalıştım. 2005 yılından itibaren ardışık 3 dönem CPT üyesi olarak görev aldım. 3-4 dönem ve toplam 12 yıl görev aldım ve zaten daha fazlasına izin verilmiyor. Aynı zamanda ECRI'nin yani Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu'nun üyesiydim. Günümüz itibariyle Gürcistan parlamentosunun bir üyesi ve insan hakları komitesinin başkan yardımcısıyım. Aynı zamanda Birleşik Krallıktaki avukatlar için Birleşik Krallıktan başka devletlere geçişlerde ortaya çıkan iade taleplerinden doğan iade davalarında danışmanlık hizmetinde bulunuyorum.

Bunların dışında Türkiye de var olan CMB gibi birçok farklı projede yer alıyorum. Bu kurumun organları aracılığıyla cezaevi ve cezaevi kurumlarını ziyaret ediyor ve bu kurumları insan hakları kapsamında denetliyoruz. Ayrıca bu kurumlarda bulunanların tedavileri ve buldukları şartlar da denetleniyor. Bunun dışından Avrupa ve Asya'da birçok ülkede çalışıyorum. Şuan Orta Asya ve Balkanlarla ilgili çalışmalarım sürüyor. Bu sürecin düzelmesiyle birlikte de eylül ayındaki Türkiye ziyaretimi gerçekleştirmeyi umut ediyorum. Bu sene ve geçen sene ülkenizdeki Ankara, İstanbul, Antalya gibi şehirleri ziyaret etme şerefine nail oldum. Daha fazla çalışma yapmayı planlıyoruz çünkü bu proje hala devam ediyor.

Eski bir CPT üyesi olarak birçok ülkede hapisaneleri ziyaret ettim... Türk cezaevlerini CPT üyesi değil danışman olarak ziyaret ettim. Projenin amacını daha iyi anlayabilmek adına Sincan Ceza İnfaz Kurumu Kampüsü gibi birçok yeri ziyaret ettim. Türkiye'de yaptırımların uygulanmasına ilişkin yasal çerçeveye daha aşınayım. Tabi ki her şeyi bilmiyorum ama projenin içeriği kapsamına giren konularda bilgi sahibiyim.

CPT'ye gelecek olursak dediğim gibi ilk olarak 2005 yılında seçildim. Komitenin en geç üyesiydim. Komitenin üyeleri tarafından oluşturulan İşkence ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmesi yine bu komitenin kurulmasını öngörür ve her üye devletin bir temsilcisi bulunur örneğin Türkiye'nin de Gürcistan'ın da İngiltere'nin de üyesi vardır. 47 üye devletin tamamı aday gösterebilir ve bu prosedür şu şekilde ilerler. Üye devletin Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi heyeti bir yarışma düzenler. Adaylar başvurabilirler ama belirli kriterleri yerine getirmeleri gerekir. Daha sonra 3 adayın listesi Avrupa konseyine gönderilmelidir. Liste genellikle parlamenter meclisin insan hakları komitesi tarafından gözden

geçirilir. Ve daha sonra üye seçimi için tavsiye Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinde gider. Genellikle bir üye reçeteden seçilir.

Listede en az birinin böyle bir aday olmadan önce adaylardan bir kadın olması gerektiği yönünde bir öneri ve gereklilik vardır. Komite içerisinde cinsiyet eşitliğine erişme gerekliliği ve komite içerisinde kadın sayısı bu gerekçe artmıştır. Belki hâlen yarı yarıya değil ama buna yakın. İnsan haklarına ilgim aldığım eğitimden ve geçmişimden geliyor. Lund üniversitesinden mezun oldum ardından insan hakları ve insancıl hukuk konusunda uzmanlaştım. Mezun olduktan sonra eve döndüm ve insan hakları danışmanı sıfatıyla Avrupa'daki güvenlik ve işbirliği organizasyonu kariyerime devam ettim.

Parlamento için aday aradıkları bir çağrı vardı. Başvurdum ve 2005'te CPT üyesi seçildiğim için şanslıydım ve daha sonra pazartesi veya yarın dönemlerimi uzatmayı başardım.

Bu on iki yıl boyunca komite ile birlikte komite tarafından düzenlenen 30 ziyarete katıldım. Komitenin standartlarını güncelleyen komitenin standartlarına çok benzeyen komitenin yargı grubuna başındaydım ve şu anda da komite için uzmanlık yapıyorum. 2017'de komiteden ayrıldıktan sonra üye olmamama rağmen zaten Louisiana'ya ve Bulgaristana gitmeyi bir uzman olarak gerçekleştirdim ve bu yıl virüs izin verirse komite ile iki ziyaretim daha olacak.

Bu nedenle ziyaret edilecek yer otorite tarafından bilinmedikçe, genellikle CPT önceden varış noktasını duyurmaz, bu sorularınızdan biriydi buna daha sonra geri döneceğim. CPT daha önce söylediğim üzere bu izleme ve standart belirleme kuruluşlarından biridir. CPT ve yaşlılarımdan biri iş alıyor hükümetler tam olarak üzerinde anlaştıkları şeyi dizlerse, asla sözleşmeyi imzalamazlar. Çünkü CPT'nin güçlü yanları, sözleşmeyi imzaladıktan sonra onayladığınızda komitenin özgürlükten yoksun yerlerini ziyaret edebilmesi ve bu yerlere girmelerine izin vermeniz ve tüm koşulların sağlamalı, özgür ve bağımsız çalışmasını sağlamanız gerekir. Bu nedenle İmralı adası veya başka herhangi bir yer dahil herhangi bir tesise sınırsız erişim hakkı vardır.

Genelde insanların konuşmak isteyeceğini düşündüğümüz kişilerle özel olarak konuşabilmeleri gerekir ve tüm belgelere ve evraklara erişebilmemiz gerektiğinde asla izin istemeyiz, o zaman tamamen bağımsız şekilde üye ülkelere sunulan rapor ve formül önerilerini dosyalayabiliriz. Ziyaret sayısı sınırlı değildir CPT istediği kadar ülkeye gelebilir.

Ancak gerçekçi olalım, örneğin bir ülkeyi ziyaret etmek mümkün değildir, örneğin üssü bazlar, diğer ülkelerden daha fazla ziyaret alan bazı ülkeler vardır, örneğin CPT her altı yılda bir İsveç'e gidebilir. Ancak, son hapishanenin göç olduğunu bildiğiniz bazı özel nedenlerden dolayı, bazen yılda bir kez, hatta yılda iki kez Türkiye'ye gelebilirler, ayrıca dünyanın diğer bölgelerinden gelen ve sona eren göçmenlerle ilgili Türkiye'de büyük bir sorun bulunmaktadır. Türkiye'yi CPT'nin son zamanlarda çok ziyaret ettiği görülmüştür, ayrıca İmralı adasındaki mahkumu kaç kez ziyaret ettiğini ve diğer ziyaretler için geldiğini de biliyorsunuzdur. Ancak CPT'nin periyodik ziyaretleri vardır ve bu da genellikle zaman dilimi dört yılda bir olur. Her ülke mutlaka bir ziyaret almalı, ancak diğer bazı küçük istisnalar olabilir. Ancak, sorularınızda da belirtilen ad hoc ziyaretler, siz de bunu sorunuzda belirttiniz, ihtiyaçlar doğrultusunda komite tarafından planlanmaktadır.

Genellikle gidip gidilmesi gereken yeri tartışmaktır ve asıl mesele, ziyaret edilmesi gereken bu belirli yerlerin işlenmesine ve önceliklendirilmesine ilişkin genel bir nedendir, çünkü bunun bir nedeni olmalıdır.

Ad hoc ziyaretler diğer ziyaretlere göre daha zor çünkü aynı zamanda kredisiz ziyarete gidemezsiniz çünkü periyodik ziyaretlerin aksine kısa dönemleriniz var, bunu önceden hazırladığımızı biliyorsunuz

Ziyaret sırasında üyeler, sekreterlik üyeleri ve Avrupa Konseyinin personeli bulunur ayrıca tercümanlara da ihtiyaç olabilir

Tercümanlar aynı zamanda heyet üyesi olup aynı haklara sahiptirler, komite yanında yararlı olabilecek ve belirli alanlarda bilgi sahibi olan bilirkişileri de ziyaretlere davet edebilir. Hizmetleri ücrete tabidir. Ziyaretlerin uzunluğu ülkelere ve karmaşıklığa göre değişebilir, örneğin bugün Türkiye'ye bir ziyaret yapamazsınız ancak Lüksemburg, Lihtenştayn gibi ülkelere kısa ziyaretlerde bulunabilirsiniz.

Ayrıca büyük ülkelere, Türkiye yüzlerce kurumyla üye devletler arasında en büyük ülkelerden biri, Yapılan dönemsel ziyaretlerde ülkenin büyük kısmını gezmek imkânsız oluyor, bu yüzden komite önceden nereleri ziyaret edeceğine karar veriyor.

Bazı ülkelere bildirimde bulunuluyor ancak bazılarında ise bulunulmuyor. Ülkeler içi seyahat de aynı zamanda önemli çünkü her zaman Ankara, İstanbul ya da İzmir'e gidilmiyor, bunların dışında çok farklı yerlere de gidiyoruz. CPT, sadece büyük şehirlere değil kurum olan her yere gidiyor.

Farklı sebeplerden ötürü, yerel halkın bile gitmediği çok tuhaf yerlerde bulunuyoruz Komite Strazburg'da bulunuyor, yılda üç kere raporları kabul etmek ve önemli unsurlar hakkında karara varmak için genel toplantı yapıyor.

Komitenin kendi bürosu var, komite tarafından seçilen başkan, iki başkan yardımcısı, personeller ve Strazburg'da sekreterliği idare eden yönetici sekreter var.

Bunlar aşağı yukarı komite hakkındaki bilgileri ama siz derinlemesine bilgi edinmek için farklı sorular da sorabilirsiniz.

Asıl önemli şey ise komite, sözleşmeden doğan gizlilik ilkesiyle bağlıdır. Gizlilik ilkesi ziyaretlerden sonra ortaya nasıl bir rapor çıkarsa çıksın, çıkan raporun ev sahibi ülkenin muvafakati olmadan yayınlanamayacağı anlamına gelir

Bu yüzden Türkiye ile alakalı henüz rapor yayınlanmadı çünkü Türkiye hükümeti raporların yayınlanmasına izin vermiyor. Geçmişte çok az sayıda raporun yayınlanmasına karşılık günümüzde çoğu rapor yayınlanıyor, sadece birkaç ülke yayınlamaya karşı çıkıyor

Bu ülkelerden biri Rusya ve Rusya ile ilgili çoğu rapor yayınlanmadı. Komite aynı zamanda tavsiye de verebilir ve iş bu tavsiyelerin uygulanmasına geldiğinde komitenin denetçileri uygulanıp uygulanmadıklarını denetleyebilir ayrıca komite ziyarette bulunarak da tavsiyelerin ciddiye alınıp alınmadığını kontrol edebilir.

Her ülke tavsiyelere farklı muamelelerde bulunuyor ancak tavsiyelerin uygulanmamasından dolayı komite çok sınırlendiğinde, sözleşmenin 10.maddesi, 2. paragrafına göre basın açıklaması tedbirine başvurabilir.

Türkiye, komitenin geçmişte hakkında basın açıklaması yaptığı ülkelerden biri ayrıca Azerbaycan, Rusya, Yunanistan, Belçika ve birkaç farklı ülke hakkında yapılmış basın açıklamaları da var

Komitenin web sayfasını gezerseniz, komitenin modern 30 yılında yapılmış az sayıdaki basın açıklamalarını görebilirsiniz.

Komite; halka açık veri tabanı, arama motorları ve araçları ile deneyimli, iyi donanımlı ve saygındır.

Hakların ihlalini önlemek için uluslararası düzeyde demetim yapmak için iki tane ana yapı var. Bunlardan biri Birleşmiş Milletler çatısı altındaki SPT'dir (Subcommittee on Prevention of Torture). Optional Protocol to The Convention Against Torture sayesinde SPT'nin kapladığı alan çok daha geniştir, SPT Latin Amerika, Afrika ve daha farklı bölgelere de gidebilmektedir.

Ama CPT, Türkiye dâhil olmak üzere sözleşmesin tarafı 47 devletlerle sınırlıdır.

Size başka komiteyle ilgili ne söyleyebilirim, merak ettiğiniz şeyleri söyleyin lütfen.

RÖPORTÖR: Teşekkür ederiz Bay Tugushi, **benim sorum ise bahsettiğiniz CPT ziyaretleri sırasında sizi iyi ya da kötü yönde en çok etkileyen ziyaretiniz hangisiydi?**

G. TUGUSHİ: Size şunu söylemeliyim ki neredeyse her ülke değişim göstermede beceriksiz. CPT tarafından ziyaret edilmiş olup da hiçbir şey değişmemiş diyebileceğiniz ülke neredeyse yok.

Çünkü CPT ziyaretlerinden sonra yasal çerçevede, uygulamada, koşullarda, tutukluluk koşullarında geniş ölçüde değişiklikler görebilirsiniz örneğin; yeni yasalar, yenilenen mekânlar değişen bazı uygulamalar ve meydana gelen bazı soruşturmalar.

Bahsettiğim üzere, bazen devletlerin CPT tavsiyelerine başka şekilde davranmalarına rağmen. Şaşırtıcı bir şekilde devletler inatçı oldukları alanlarda daha az problem yaşayabiliyorlar. Örneğin daha önce Finlandiya'da ve İsveç'te birkaç ziyaret için bulundum ve komite son 10-15 yıldır uygulamalara ve yasamaya ilişkin çeşitli değişiklikler yaptırmaya çalışıyor.

Ancak, onlar bu değişiklikleri yapma konusunda hemfikir değiller.

Her seferinde çalışma grupları olduğunu, bu konuyu tartıştıklarını, çeşitli görevlendirmeler yaptıklarını söylüyorlar ancak daha sonra değişen pek bir şey olmuyor

Aslında bunlar çok önemli şeyler ancak, bunları kendilerinin kültürleri olarak değerlendirip değişim yapmaya ihtiyaç olmadığını söylüyorlar.

Şunu söylemeliyim ki, Özellikle tutukluluk koşullarıyla ilgili iyileştirmeler söz konusu olduğu zaman yeterli bütçe olmayışı da çoğu zaman hükümetler tarafından değişim yapmamak için öne sürülüyor.

Size şunu söyleyebilirler; evet haklısınız cezaevlerimizin durumu kötü ama iyileştirmek için paramız yok, ne önerirsiniz? İnsanları evlerine mi gönderelim?

Yine birçok ülke, konu hapisane görevlilerine gelince ekonomik durumlar gereği onları işe alamadığı, maaşlarını ödeyemediği konusunda dert yanıyor.

Örneğin cezaevlerinde yeteri kadar doktorları yok çünkü maaşlarını ödeyemiyorlar, onlar da cezaevi ya da psikiyatrik hastanelerde çalışmak istemeyip yurt dışında çalışmak istiyorlar. Çok fazla zorluk var ancak komitenin verdiği tavsiyelerin çoğunu yerine getiren ülkelerin raporlarını incelediğiniz zaman,

Özellikle İskandinav ülkeleri; Norveç, İsveç Finlandiya dâhil olmak üzere Batı Avrupa ülkelerinin konuşulacak çok fazla şeyinin olmadığını göreceksiniz. Ayrıca Danimarka'nın da son zamanlarda önemli raporları var ve bu rapor için yapılmış çok fazla ilan var. Örneğin Almanya, konu cezaevi sistemine geldiği zaman gayet iyi gidiyor ancak onların da bazı sorunları var.

Size hiçbir zaman CPT'nin eleştirecek bir şey bulamadığını söyleyemeyeceğim çünkü gerçeklikte bu yaşanmıyor. Ancak bazı sorunların önemi değişmiyor, örneğin bazı ülkelerde işkence hala sistemli bir sorun ancak bazılarında değil.

CPT birçok ülkede işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele uygulanmasının önlenmesi ve durumun iyileştirilmesi konusunda büyük ilerleme kaydetti.

Özellikle ülke ülke saymak istemiyorum, ancak inanın bana CPT, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve diğer denetleyici mekanizmalar sayesinde durum iyileştirildi.

Bazı alanlarda durum kötüye gitse bile işkence konusunda değil. Ancak hala bazı sorunlu alanlar var örneğin bazı ülkelerde polis hala sistemli bir biçimde insanlara işkence ediyor

RÖPORTÖR: Teşekkür ederiz Bay Tugushi. **Covid-19 pandemisi CPT'nin raporlama sürecini etkiledi mi? Etkilediyse nasıl? Ve önümüzdeki diğer ziyaretler için Covid-19 çerçevesinde herhangi bir önlem alınacak mı?**

G. TUGUSHI: Evet haklısın, Covid-19 yalnızca CPT'yi değil herkesi ve her şeyi etkiledi.

Ve kesinlikle komitenin çalışmalarını da büyük ölçüde sekteye uğrattı.

Ayrıca kişisel olarak beni de etkiledi çünkü normalde CPT ile Mart sonu Nisan başı Finlandiya'da ziyarette olmam gerekiyordu. Ancak ziyaret gerçekleşmedi ve ertelendi, belki gerçekleşebilir, gerçekleşmezse koşullar çalışmaya elverişli olana kadar ertelenecek.

Şimdi önümüzde iki tane zorluk var; birincisi CPT'nin üyeleri ve sekreterliği dâhil olmak üzere güvenli bir şekilde çalışması, diğeri ise ev sahibi ülkede çalışırken virüsü cezaevine taşımamak ve kendinin enfekte olmaması.

Virüsü hapishaneye sokmamak ve kendini korumak için bazı belli başlı riskler mevcuttur. Örneğin, düşünün Türkiye, Ukrayna gibi ülkelere gidemezsiniz çünkü havaalanları kapalı. Araba ile Ankara'dan Trabzon'a gitmek ise de neredeyse bir gününüzü alır ve çalışamaz halde olursunuz. Bazı problemler mevcut. Epidemiyolojik olsun, lojistikte birlikte gelen büyük

Ağustos'un başında yine CPT üyesi olan yerlere ziyaretlerime başlayacağım ve nasıl gideceğim yere ulaşacağımı kafamda hala oturtup çözmeye uğraşıyorum çünkü Türk Hava Yollarının Gürcistan'dan uçuşları hala başlamadı. Ben de o yüzden Trabzon'a araba ile gelip daha sonra oradan uçmayı planlıyorum ki hala çoğu uçuş sınırlı. Normalde sürekli Türk Hava Yollarını kullanıyorum ama şuan hiç kolay olmayacak

Fakat CPT, benim de davet edildiğim, bir sürü görüşme üzerine bir sonuca vardı. CPT'nin çalışmamasını kimse tolere edilemeyeceğine ve çalışmalarına kısa ziyaretlerle ağustos ayının başında devam etmesine varıldı. Eskisi gibi normal gibi olmaya çalışacağız fakat hiçbir zaman tam olarak normal olamayacağız. Diyelim ki Rusya'ya ziyaretin vardı fakat bu süreçten dolayı gidemedin. Şuan için aksi bir şekilde kanıtlanana kadar kötü bir durumdayız.

Ziyaret programlarında ayarlamalar olacak. Bu program, tamamıyla normal hale dönene kadar eskisiyle aynı olmayacak. Ancak, daha çok kullanılması gereken ürün olacak. Maske, eldiven, her zaman yanınızda olması gereken dezenfektan gibi. Gerçi ben eskiden beri hapishaneden ya da diğer kuruluşlardan dolayı kullanmaya alışkınım benim için yeni bir şey değil.

Polis, psikiyatri veya sosyal yardımlaşma yerleri için, şimdi işler değiştiği için bazı yönergeler ve protokoller geliştirmemiz gerekiyor. Örneğin, belli bir yaşın üzerindeki insanların ziyarete gitmemeleri öneriliyor veya altta yatan hastalıkları olan insanlar (kanser, diyabet... vs.), Covid-19'dan daha sıkıntılı durumları olan insanların da evde kalmaları öneriliyor.

Kimse ziyarete gitmeye zorlanamaz ve bazı düzenlemelerin yapılması gerekebilir. Örneğin; şimdi, yaşlılar için sosyal yardımlaşma evlerinden kaçınmamız gerekebilir çünkü buralarda yüksek ölüm oranları ve risk görülüyor. O nedenle, şunu söyleyebilirim ki, hareket ve seyahat etmesi gereken bir beden için Covid-19, büyük bir problem.

CPT'nin gittiği kuruluşlar mutlaka Covid-19 olmaması gereken kuruluşlardır. Kuruluşa test ve ekipman sağlamanızda ayrıca bir problemdir.

Oturup görüşmeleri yaptığınızda iki tarafında maske, eldiven takması gerekir arada camdan bir şey olması lazım.

Eskisi gibi üst düzeyden birileri ile mesela adalet bakanlığına gidip heyet ile oturup konuşabilir misiniz?

Ama CPT'de orada olmanız gerekir mahkum ile online platformdan, zoom'dan yapılamaz. Oraya gidip konuşup nasıl davranıldığını dinlemeniz gerekir.

CPT yavaşla devam edecek fakat durumlar kötüye giderse yine yavaşlamak zorunda kalacak. Maalesef detaylara çok hâkim değilim, bu konuda uzman değilim ben sadece nerelere gitmem gerektiğini biliyorum fakat neler olacağını planlarınızın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini bilemeyiz. İçinde bulunduğumuz durumdan dolayı bazı ziyaretler olduğundan daha kısa olabilir.

RÖPORTÖR: Teşekkür ederiz. **İnsan Hakları ve Ceza İnfaz Hukuku alanlarında çalışmak isteyen genç hukukçulara neler önerirsiniz?**

G. TUGUSHI: Öncelikle iyi bir bilgi birikimine sahip olup ne yaptığınızı bilmeli ve bu alana bağlı olmalısınız. Konu cezai yaptırımların uygulanmasına geldiğinde, CPT denetimli serbestlik ile de ilgilenir, ama daha öne çıkan konu genellikle hapisaneler oluyor. Birçok alanda çalışabileceğinizi varsayıyorum.

Bazen insanlar cezai yaptırım uygulamakla yükümlüdür, hapisane müdürü oluyorlar. Bilmiyorum,

Adalet Bakanları, Daire Başkanları, bir hapisane personeli veya başka bir Uzman olabilirsiniz ya da bazen insanlar bunun ne kadar garip olduğunu izlemeye karar verirler. Örneğin daha fazla insan hakları çalışması yapmak ve hapishaneye gitmek ve onlarla görüşürken nasıl çalıştıklarını kontrol etmek için Türkiye'deki hapisaneleri ziyaret eden Sivil izleme çalışmalarının üyeleri her zaman genellikle icra hukuku eğitimi aldıklarını ve yaptıkları şeyin bu olduğunu söylüyorlardı. Ama bir de insan haklarından vb. de yararlanmalıyız çünkü alandaki iyi hukukçular, hukuku bilen ama aynı zamanda hukukun nasıl geliştirileceği konusunda da fikri olandır bir de yasaların pratikte nasıl çalıştığını görmek önemlidir.

CPT ile olan tecrübelerime göre, mükemmel yasal çerçeveye sahip olup pratikte asla yürümediği birçok ülke gördüm. Güzel vergiler ve bazı iyi teminatlar ve gereksinimler ile çok iyi bir yasanız var buna rağmen pratikte bu hukuk çalışmıyor, sadece uygulamak olmadığını görüyorsunuz.

Örneğin tüm hukuklar işkencenin kabul edilemez olduğunu söylüyor, insanlara insanca davranılmalıdır ama insanlara kötü muamele edildiğini görüyorsunuz.

Güya bir çok kişiye cezaevinde Sağlık Hizmeti sağlanmalıdır. Gördüğümüz gibi doktor yok ve mahkumların kendilerini tedavi edecek parası yok. Yasalarının tüm mahkumlara gözaltı koşullarının sağlanması gerektiğini söylediğini görüyorsunuz ve gelip baktığınızda aşırı kalabalık bir hücre görüyorsunuz.

İki kişi için ama on kişi kalıyor, yerlerde teraslarda yatıyorlar, binanın çatısında her neyse.

Yasa, örneğin herkesin açık hava egzersizlerine aktiviteler yapması gerektiğini söylüyor ve hiçbir şey yapılmıyor, insanlar 7/24 hücrelerinde kapalı tutuluyor.

Haftada en az bir kere sıcak su sağlanması gerektiğini söylüyor ve hapishanede su temini veya temiz temizlik yok her neyse işte dışarıda yürüyüşe erişim, telefon görüşmeleri mesela telefon olmadığını görüyorsunuz.

Size sadece bazı pratik örnekler veriyorum.

Yani iyi olan şey, kanunun nasıl çalıştığını öğrenmek ve buna ulaşmak için pratikte çalıştığından emin olmak.

Bu yüzden sizin gibi insanların ilgilenmesi gereken birçok şey var, bu sadece iyi bir kanunun kabul edilmesi veya cezai yaptırımların uygulanmasıyla ilgili değil, aynı zamanda uygulamada insan hakları standartlarına ve uygulamayla temin edildiğinden emin olmak.

Asıl mesele, eğer yasa ihlal edilirse bunun için sorumluluk olmalı ve cezasız kalmamalı. Bu ana mesela, dikkat edilmesi gereken bazı alanlar ve ayrıca iyi olan bir şey, sadece iç mevzuatı değil, aynı zamanda Uluslararası standartlar ve uygulamaları da bilmek.

O zaman bir denge kurabilirsiniz çünkü siz hukuk öğrencisisiniz. Örneğin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, üye devletlerin kendi kurallarını düzenleyip kurabilecekleri ve bir şekilde haklı kılacakları zaman belli bir takdir yetkisine izin verdiğini biliyorsunuz.

Neden buna ihtiyaç duyuyorlar, fakat aynı zamanda hukuki amaca ulaşmak için orantılılık ilkesi de var ve bazı kısıtlamalarınız vb. olduğunda orantılı olmalıdır. Örneğin mahkumu uzun süre tecrit etmeye karar verirsiniz ve onu hücrelerinde yalnız kalmaya zorlarsanız ve belki de bunu haklı göstermeniz gerekir ve bu orantılılığı kanıtlamanız gerekir. Değilse uygulamayı değiştirmelisiniz.

RÖPORTÖR: Komitenin ziyaretlerinin periyodik veya ad hoc (doğaçlama) olduğunu söylemişsiniz. Özel ziyaretlerin gerçekten ilgili devlet için sürpriz olduğunu söyleyebilir miyiz? veya ziyaretten önce devleti bilgilendirme yükümlülüğünüz var mı?

G. TUGUSHI: Çok iyi bir soru, teşekkürler. Aniden havaalanında belirip hükümete “merhaba ben sizi ziyarete geldim” diyemezsiniz. Bu asla bu şekilde olmaz, imkânsız. Size kısaca anlatacağım.

Eğer periyodik ziyaretse genellikle en geç 1 ay içinde bildirilir. Ad hoc (doğaçlama) ziyaret genellikle bir-iki hafta önceden bildirilebilir, kısa vadede. Ancak periyodik ziyaret hükümetin bildiği bir şeydir. Örneğin CPT yılbaşında periyodik ziyaretlerin listesini yayımlar.

2020'de örneğin Lüksemburg'dan Türkiye'ye, oradan Ermenistan'a oradan Azerbaycan'a oradan Hollanda'ya vesaire gideceğim. Genellikle 10 ülke. Bu yüzden tüm yıl sizin ziyaretinizi bekliyorlar. Tabi genellikle ya yılın ilk yarısında ya da ikinci yarısında oluyor ama geleceklerini biliyorsunuz.

Fakat ad hoc ziyarete gelirse, tabi ki muhtemel ad hoc ziyaretlerinin bir listesi yok. Örneğin ülkede bazı bozukluklar var: Polis mitingi dağıttı, yüzlerce kişiyi gözaltına aldı, yaralanmalar oldu. CPT bu tarz şeyler olduğundan gitme kararı alır, bir süre önce Arnavutluk'ta olduğu gibi.